ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

УДК: 340.1

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ СПОЖИВАЧАМ

***І.І. ЄФРЕМОВА*, кандидат юридичних наук,**
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківського національного аграрного університету

В даній статті на підставі чинного законодавства проведено аналіз змісту моральної шкоди споживачів. Визначено складові моральної шкоди, такі як біль, страждання як фізичні так і душевні. Також автор визначає коло питань які підлягають доказуванню у суді при позові про відшкодування моральної шкоди споживачів.

Моральна шкода, права споживачів, відшкодування шкоди, фізичні та душевні страждання.

Вже є усталеним той факт, що інститут відшкодування моральної шкоди набирає все більше й більше обертів у практиці застування засобів захисту прав суб'єктів цивільних правовідносин. Але необхідно констатувати, що на даний час такого рівня розвитку, як у Сполучених Штатах Америки, інститут відшкодування моральної шкоди не досяг. На жаль, для того, щоб наблизити Україну до високого рівня законодавства, а також підвищити правосвідомість громадян необхідне постійне вдосконалення чинного законодавства шляхом встановлення конкретного порядку та правил відшкодування моральної шкоди.

Реалізуючи свої права, споживачі поряд із відшкодуванням матеріальної шкоди майже завжди вимагають у виробників продукції (виконавців робіт, продавців товарів) також і відшкодування моральної шкоди. Досить поширеною стала фраза в разі порушення прав певної особи споживача: «Ви ще мені моральну шкоду відшкодуєте!». Особливо право на відшкодування моральної шкоди бажають отримати споживачі, які отримали неякісні послуги, чи покупець, який придбав побутову техніку із дефектами, чи замовник за договором капітального ремонту, після закінчення якого шпалери відклеїлись.

Актуальність статті зумовлена тим фактом, що встановивши право особи, а також і споживача, на відшкодування моральної шкоди, законодавством недосконало розроблено механізм реалізації такого права. Не зважаючи на визначення в Цивільному кодексі України, в чому насамперед полягають моральні страждання, жоден нормативно-правовий акт не встановлює ні мінімального, ні максимального розміру відшкодування моральної шкоди, а також не визначає критеріїв оцінювання моральної шко-

© Єфремова І.І., 2012

ди. Як свідчить судова практика отримати постраждалому споживачу відшкодування моральної шкоди досить складно, а то й взагалі неможливо.

Проблеми відшкодування моральної шкоди в Україні розглядали такі науковці як Г.А., Агафонов, І.О. Бакірова, А. Веніамінова, Д.Д. Луспеник, С. Осетинська, серед російських вчених над проблемою визначення та відшкодування моральної шкоди найбільше місце займають у працях Ерделевського А.М..

Мета статті: шляхом дослідження чинного законодавства та правової літератури визначити основні складові моральної шкоди споживачів, оскільки Закон України «Про захист прав споживачів» не конкретизує змісту даної шкоди, а також визначити основні засади та умови захисту порушених моральних прав споживачів.

Так, у ч. 1 ст. 4 Закону України «Про захист прав споживачів» серед інших прав та обов'язків, споживачі під час придбання, замовлення або використання продукції, яка реалізується на території України, для задоволення своїх особистих потреб мають право на відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок недоліків продукції (дефекту в продукції), відповідно до закону (п. 5). Таким чином Закон відсилає до інших нормативно-правових актів, які більш-меньш визначають зміст матеріальної і моральної шкоди, а також порядок їх відшкодування.

Також відсилочну норму загального характеру містить ст. 2 зазначеного Закону, оскільки визначає, що «Законодавство про захист прав споживачів складається з цього закону, Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та інших нормативно-правових актів, що містять положення про захист прав споживачів».

Отже, законодавство різних галузей права визначає право особи на відшкодування моральної шкоди. Право споживачів у більшості випадків регулюється нормами цивільного та господарського права, тому вважається за необхідне визначити поняття «споживач».

Відповідно до п. 22 ст. 1 Закону Украъни «Про захист прав споживачів», «споживач - це фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника». Також, у різних нормативно-правових актах споживачами визнаються фізичні та юридичні особи, які отримують або мають намір отримати житлово-комунальні послуги [3], споживач - юридична чи фізична особа, яка здійснює діяльність з придбання та використання товарів, послуг, робіт на відповідному товарному (товарних) ринку (ринках) [4], споживач - фізична (юридична) особа, яка замовляє та (або) одержує лікарські засоби та товари медичного призначення для власних потреб [5]. Отже, визначити, хто такий «споживач», можливо крім загального змісту ще і залежно від конкретного виду послуг, які надаються.

Питання щодо права на моральну шкоду юридичної особи є доволі дискусійним у науці цивільного права. В даній статті буде розглянуто право на відшкодування моральної шкоди фізичної особи-споживача, оскільки вважається, що лише при використанні продукції для особистих (побу-

тових) потреб їй може бути завдано крім матеріальної також і моральної шкоди.

Так, відповідно до ст. 23 Цивільного кодексу України, моральна шкода полягає у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи

Із даного визначення важливим є виділення, у чому може полягати моральна шкода саме споживача. Придбання споживачем товару неналежної якості тягне небажані негативні наслідки для нього. Зокрема, він позбавляється комфорту, можливості користуватися річчю за призначенням. Використання речі з недоліками може призвести до заподіяння шкоди його життю, здоров'ю, майну тощо. У цьому зв'язку для нього першочергового значення набуває можливість якнайшвидшого відновлення порушеного права та усунення негативних наслідків, спричинених недоліками речі.

Людина може зазнати фізичного білю та страждання у зв'язку із каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я внаслідок недоліків товарів, робіт та послуг які вона отримувала. У літературі давно визначено, що моральна шкода це психологічний стан людини, який виражається у різного роду стражданнях: фізичних, психічних, душевних.

В цілому страждання - це емоція людини у вигляді негативних переживань, які виникають під впливом подій, що травмують її психіку, глибоко торкаються її особистої структури, настрою, самопочуття, і як наслідок - здоров'я.

Власне, страждання окремо, у чистому його вигляді спостерігається вкрай рідко. Зазвичай страждання супроводжують страх, стрес, афект, вина, сором та інші негативні емоції. Найпоширенішим є зв'язок страждання і страху, страждання та стресу.

Характерними ознаками страждання, що можуть бути встановлені та доказані в суді, є: зовні людина, яка страждає, виглядає засмученою, усунутою від подій, що відбуваються, від людей; відчуває самотність, ізольованість, особливо від тих, хто піклується про неї; відчуває себе невдахою, нещасним, такою, що потерпіла поразку, нездатною до досягнення попередніх успіхів; нудьга, занепад духу, думки про втрату сенсу життя все частіше відвідують її; спостерыгаэться зниження загального фізичного тонусу, порушуються сон, апетит і т. п. [8, с. 172]. Вважаємо, що саме такі наслідки може відчувати людина яка внаслідок придбання товару неналежної якості, причому незалежно від того, чи це продукти харчування, чи речі побутового призначення, чи різного роду послуги.

Страждання можуть проявлятись і у фізичному болю. В чому ж він полягає? Веніамінова А. [6] визначає фізичні страждання, як фізичний біль, функціональний розлад організму, зміни в емоційно-вольовій сфері,

інші відхилення від звичайного стану здоров'я, які є наслідком дій (бездіяльності), що посягають на немайнові блага або майнові права громадянина. Моральні страждання, як правило, виявляються у відчуттях страху, сорому, приниження, а також в інших, несприятливих для людини в психологічному аспекті, переживаннях, пов'язаних із втратою близьких, роботи, розкриттям лікарської таємниці, неможливістю продовжувати активне громадське життя, з обмеженням або позбавленням яких-небудь прав громадян тощо.

Більш повне визначення змісту фізичних страждань містяться в Коментарі до Кримінального кодексу України [7]. Фізичні страждання - це такі страждання, які виникають внаслідок негативного впливу на фізичну сферу особи, тобто фізичний біль - певний психічний стан людини, який визначається сукупністю фізіологічних процесів центральної нервової системи, викликаний надміру сильними чи руйнівними подразненнями. Фізичний біль має гнітючий, тяжкий характер.

Отже, у психічно здорової людини фізичні страждання неминуче будуть викликати моральні страждання, які й будуть проявлятися у формах образи, сорому, горя, депресії, почуття незворотної втрати тощо. Вважаємо, що дане визначення фізичних страждань якнайбільше розкриває зміст таких страждань у споживача.

Доказами, що підтверджують факт заподіяння споживачеві фізичних страждань, можуть бути різного роду медичні документи, в яких відображені одержані людиною тілесні ушкодження, перенесені захворювання, функціональні, психосоматичні розлади, її скарги на самопочуття, а також характер наданої їй медичної допомоги[9]. Істотно доповнити цю картину можуть показання свідків, що спілкувалися з потерпілим, щодо його зовнішніх, поведінкових ознак, того, про що він їм розповідав про свої переживання, а також проведені експертизи, які підтверджують неналежну якість товарів, робіт та послуг.

Наступною складовою моральних страждань є душевні страждання, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів, а також душевні страждання, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна.

У Законі України «Про захист прав споживачів» міститься спеціальна ст. 17, яка прямо встановлює відповідальність за шкоду, заподіяну товарами неналежної якості, у якій зазначено, що шкода, заподіяна життю, здоров'ю чи майну споживача товарами (роботами, послугами), що містять конструктивні, виробничі, рецептурні чи інші недоліки, підлягає відшкодуванню в повному обсязі, якщо законодавством не передбачена підвищена міра відповідальності стороною, яка заподіяла її. Право на таке відшкодування зберігається за потерпілим незалежно від перебування його в договірних відносинах з виробником (виконавцем, продавцем) упродовж встановленого терміну служби (строку придатності), а якщо такий не встановлено, - протягом 10 років з часу виготовлення товару. При цьому виробник (виконавець) несе таку відповідальність незалежно від рівня його наукових і технічних знань.

Отже, крім фізичних страждань, споживач може зазнати і душевних страждань. На відміну від фізичних страждань душевні страждання набагато сильніші, іноді вони залишаються на тривалий час і руйнують життя людини. Душевні рани, на відміну від тілесних, погано піддаються лікуванню, навіть часом. Майже всі дослідники проблеми відшкодування моральної шкоди, зазначають, що визначити розмір душевних страждань неможливо.

Ерделевський А.М. зауважуєвизначає, що змістом душевних страждань можуть бути страх, сором, приниження чи інший несприятливий в психологічному аспекті стан. Очевидно, наголошує він [10], що будь-яка неправомірна дія або бездіяльність може викликати у потерпілого моральні страждання різного ступеня і позбавити його повністю або частково психічного благополуччя.

Таким чином, можна констатувати, що моральна шкода, зокрема, може полягати в душевних переживаннях у зв'язку з втратою родичів, неможливістю продовжувати активне громадське життя, втратою роботи, розкриттям сімейної або лікарської таємниці, розповсюдженням не відповідних дійсності відомостей, що не відповідають дійсності, а також ганьблять честь, гідність чи ділову репутацію споживача, тимчасовим обмеженням або позбавленням будь-яких прав, фізичним болем, пов'язаним із заподіяним каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або у зв'язку із захворюванням, перенесеним в результаті душевних страждань та ін.

Зазнавши фізичних та душевних страждань споживач прагне відновлення порушеного права, а також обирає можливий для себе засіб захисту своїх прав. Засоби захисту прав споживачів можуть виражатись в різних формах, оскільки за допомогою відповідної форми захисту відбувається відновлення порушеного права через вжиття особою, право якої порушене, активних дій до особи-порушника шляхом звернення за захистом до відповідних державних органів (юрисдикційна форма) або самостійно (позаюрисдикційна форма).

Так, споживачі можуть скористатись двома формами захисту своїх порушених прав, а саме: шляхом звернення до суду та за допомогою позасудового захисту прав. Дійсно, чинне законодавство встановлює, що захист прав споживачів може здійснюватися як в судовій, так і в позасудовій формах. Порядок захисту залежить від обраного виду органів захисту, відтак він проявляється у процедурі та умовах звернення до цих органів для застосування способів захисту, передбачених цивільним, адміністративним, кримінальним та іншими галузями права. Так, відповідно до ст. ст. 15, 16 Цивільного Кодексу кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання та на захист свого інтересу, яке вона може реалізувати шляхом звернення до суду. Виходячи з правової природи спорів за позовом споживачів про захист порушених майнових та немайнових прав, можна дійти висновку, що споживач повинен пред'явити позов шляхом подання заяви до суду першої інстанції (ст. 118 Цивільно-процесуального Кодексу України). Крім того, відповідно до ст. 26 та Закону України «Про захист прав споживачів»

захист прав споживачів, передбачених законодавством, здійснюється судом. А відтак, при задоволенні вимог споживача суд одночасно вирішує питання щодо відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

Однак, як зазначає Г.А. Осетинська [11] Законом не визначено порядок звернення споживачів за захистом своїх порушених прав до органів влади. Тут очевидно має застосовуватися загальноприйнятий порядок, тобто подання споживачем відповідної заяви, скарги тощо. Власне, ЗУ «Про захист прав споживачів» (ст. 30) надає споживачам право подавати скарги на рішення органів виконавчої влади, що здійснюють захист прав споживачів, їх службових осіб. Але на питання, чи має право споживач на відшкодування моральної шкоди, остаточну відповідь може дати виключно суд.

Суд при визначенні моральної шкоди повинен керуватись принципами розумності, справедливості, враховувати проблеми, які виникають при зверненні споживачів із позовами про відшкодування моральної шкоди. Постає питання, чи реально отримати судове рішення про відшкодування моральної шкоди з недобросовісного продавця чи виконавця робіт?

Згідно з положеннями ст. 17 Закону України «Про захист прав споживачів» вина виробника має бути встановлена. Відповідальність у таких випадках не повинен нести продавець за межами гарантійного терміну, за винятком випадків, коли продавець зберігав товар з порушеннями, що спричинили чи поглибили недоліки товару, а також коли він знав про недоліки товару, але приховав це від покупця.

Крім того, коли товарами неналежної якості покупцю (споживачу) завдано моральної шкоди, слід також встановити наявність необхідного причинного зв'язку між неправомірними діями боржника, що дістало вияв у продажу покупцеві товару неналежної якості, і завданою покупцеві (споживачеві) моральної шкоди. Зрозуміло, що таке визначення розміру відшкодування не є однаковим. Тому однакові неправомірні дії щодо різних людей матимуть абсолютно різні результати.

Основними нормативними актами, якими керуються суди при визначенні умов відшкодування моральної шкоди, в тому числі при визначенні умов відшкодування моральної шкоди споживачів, є Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах відшкодування моральної (немайнової) шкоди» № 4, яка була прийнята ще 31 березня 1995 року, остання редакція від 27.09.2009 р.), а також Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів» № 5 від 12 квітня 1996 р. (остання редакція від 25.05.1998 р.), які на жаль не відображають в повному обсязі положення чинного законодавства щодо порядку та умов відшкодування моральної шкоди. Так, відповідно до зазначених Постанов суд, приймаючи рішення з даного приводу, повинен вказати мотиви, виходячи з яких визначався розмір шкоди.

Так, згідно до Постанови № 4, моральна шкода, завдана споживачам, відшкодовується відповідно до загальних підстав цивільно-правової відповідальності. Обов'язковому з'ясуванню при вирішенні спору про відшкодування моральної (немайнової) шкоди підлягають: наявність такої

шкоди, протиправність діяння її заподіювача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправним діянням заподіювача та вини останнього в її заподіянні. Суд, зокрема, повинен з'ясувати, чим підтверджується факт заподіяння позивачеві моральних чи фізичних страждань або втрат немайнового характеру, за яких обставин чи якими діями (бездіяльністю) вони заподіяні, в якій грошовій сумі чи в якій матеріальній формі позивач оцінює заподіяну йому шкоду та з чого він при цьому виходить, а також інші обставини, що мають значення для вирішення спору.

Пункт 25 Постанови № 5 встановлює, що розмір відшкодування моральної шкоди встановлюється судом і визначення його не ставиться в залежність від наявності матеріальної шкоди, вартості товару (робіт, послуг), суми неустойки, а має ґрунтуватися на характері й обсязі моральних і фізичних страждань, заподіяних споживачеві у кожному конкретному випадку.

За загальним правилом, споживач подає одночасно позов про відшкодування як майнової, так і моральної шкоди, але в Постанові № 5 вказується: що якщо вимоги про відшкодування моральної шкоди не вирішувались разом з вимогами про застосування інших заходів захисту прав споживача, пред'явлення їх у подальшому окремо не суперечить правилам ст. 24 Закону України «Про захист прав споживачів».

Як свідчить дослідження судової практики, вкрай рідко зустрічаються рішення суду із зазначенням мотивів визначення розміру моральної шкоди. Найчастіше такий розмір визначається, виходячи не із суб'єктивного сприйняття потерпілим незаконних дій, звернених проти нього, а з об'єктивних чинників, таких як термін тривалості та рід незаконних дій. Також у літературі звертається увага на той факт, що розмір відшкодування, яке стягується, залежить від відповідача. Оскільки саме відповідач повинен довести свою невинуватись.

Так, відповідно до ст. 60 Цивільного процесуального кодексу України, кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог. Тобто юристу, який представляє позивача, необхідно довести, що вказаний у позові розмір відшкодування є адекватним перенесеним душевним і фізичним стражданням, ступеню погіршення можливостей потерпілого і так далі.

Практика розгляду справ про захист прав споживачів, у більшості випадків або суттєво зменшується розмір компенсації моральної шкоди, або взагалі рішення в частині відшкодування моральної шкоди скасовується судом касаційної інстанції.

Проблема щодо розміру моральної шкоди полягає у відсутності єдиного підходу до методики її визначення. В науці цивільного права є декілька пропозицій щодо методики визначення моральної шкоди, зроблені російськими та українськими науковцями. Але говорити про те, що це вирішує питання, поки на законодавчому рівні не буде закріплено правила розрахунку моральної шкоди, ще зарано.

Вважаємо, що при визначенні розміру моральної шкоди суду необхідно враховувати наступне:

- ступінь фізичних та душевних страждань споживача із врахуванням складності тих наслідків, які настали;

- стан здоров'я потерпілого споживача та його матеріальне становище;

- у разі смерті споживача або його близьких враховувати ступінь спорідненості й характер їх взаємовідносин;

- ступінь вини продавця, виробника продукції (особи, яка надала послуги), коли вина є підставою відшкодування шкоди;

- характер правовідносин і фактичні обставини заподіяння шкоди.

Список літератури:

1. Цивільний кодекс України від 16.03.2003 р. № 435 - IV // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356.
2. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - №7. – Ст. 84.
3. Про житлово-комунальні послуги»: Закон України від 24 червня 2004 року № 1875 - IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - №47. – Ст. 514.
4. Антимонопольний комітет України. Розпорядження «Про затвердження Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку» (Методика, п.1.3) № 49-р від 05.03.2002, м. Київ, [Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0317-02].
5. Міністерство охорони здоров'я України Державний Департамент з контролю за якістю, безпекою та виробництвом лікарських засобів і виробів медичного призначення. Лист (Проект правил надання транспортних та кур'єрських послуг при просуванні лікарських засобів суб'єктами фармацевтичної діяльності через заклади поштового зв'язку «Ліки на замовлення», розд.2) № 18НЛ/Л-3772 від 30.09.2002. [Режим доступу: http://www.licasoft.com.ua/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=339057&menu=232858]

Веніамінова А. Моральна шкода: практичні аспекти доказування її наявності. / А. Веніамінова // Режим доступу: http://www.justinian.com.ua/article.php?id=258 .

6. Коментар до Кримінального кодексу України: Електронний ресурс. - [Режим доступу: http://pravoznavec.com.ua/books/162/11997/28/].
7. Романов В.В. Юридическая психология: [учебник] / В.В. Романов. - М. : Юристь, 1999. - С. 172.
8. Основи загальної та юридичної психології: Курс лекцій: навч. посібн. / Н.Р. Бобечко, В.П. Бойко, І.В. Жолнович та ін. ; за ред. В.Т. Нора. - К. : Алерта; ЦУЛ, 2011. - 224 с.
9. Эрделевский А.М. Компенсация морального вреда: анализ и комментарий законодательства и судебной практики / А.М.Эрделевский ; 3-е изд., испр. и доп. - М. : Волтерс Клувер, 2004. - 320 с.
10. Осетинська Г.А. Цивільно-правовий захист прав споживачів за цивільним законодавством України /Осетинська Г.А. - 2006. [Режим доступу: http://studrada.com.ua/content/%D0 -20].
11. Цивільний процесуальний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. [Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15].

В статье на основании действующего законодательства проведен анализ составляющих морального вреда потребителям. Определены основные составные части морального вреда, такие как боль и страдания, как физические так и душевные. Также автор определяет круг вопросов, которые подлежат доказыванию в суде при иске о возмещении морального вреда потребителям.

Моральный вред, права потребителей, возмещении вреда, физические и душевные страдания.

In the article on the laws in force analyzed the components of moral harm to consumers. The main components of moral damages such as pain and suffering, both physical and mental. The author also defines the range of issues that are subject to proof in court when the claim for compensation for moral harm to consumers.

Moral harm consumer rights, compensation, physical and mental suffering.

УДК 347.965

ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА: ПОНЯТТЯ, ФОРМИ ТА МІСЦЕ В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

А.В. КУХАР, студентка магістратури,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка*

У публікації проведено дослідження правової природи поняття професійної відповідальності адвоката, яка розглядається через призму «позитивного» та «ретроспективного» аспекту юридичної відповідальності. Зроблено пропозиції, щодо визначення поняття професійної відповідальності адвоката, її форм та місця в системі юридичної відповідальності. Охарактеризовано підстави настання професійної відповідальності адвоката.

Адвокат, юридична відповідальність, професійна відповідальність адвоката.

Все більше обертів набирає процес реформування адвокатури України. Закон України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 р. № 2887-XII (надалі - Закон України «Про адвокатуру») [1] не відповідає вимогам сьогодення. У цьому зв'язку з цим пропонується запровадження правових новел до відповідного законодавства.

Однією з таких новел є пропозиція введення обов'язкового страхування професійної відповідальності адвоката. Це питання обговорюється серед адвокатської спільноти, висвітлюється в публіцистичній правовій

---

* Науковий керівник – кандидат юридичних наук, Т.М. Кучер

© Кухар А.В., 2012